

dr hab. inż. arch. Anna Bać, prof. PWR
Wydział Architektury
Politechnika Wrocławska
Katedra Architektury i Sztuk Wizualnych
anna.bac@pwr.edu.pl

Recenzja osiągnięć naukowych i monografii w postępowaniu habilitacyjnym dr inż. arch. Agaty Gawlak

1. Podstawa opracowania

Recenzja osiągnięć naukowych i monografii habilitacyjnej zostały dokonane na podstawie pisma z dnia 2.czerca 2022 zgodnie z uchwałą Rady Naukowej Dyscypliny AiU Politechniki Warszawskiej z dnia 31.maja 2022 roku oraz umowy o dzieło na recenzję habilitacyjną. Opracowanie wykonano na bazie przekazanej dokumentacji osiągnięć Kandydatki (papierowej i cyfrowej), którą stanowi jeden zwarty tom oraz publikacja wskazana jako osiągnięcie naukowe.

Na początku z wdzięcznością nadmienię o niezwykle starannym i systemowym przygotowaniu materiałów w Dokumentacji wniosku co znakomicie ułatwiło prace recenzentkie¹.

2. Informacje ogólne o Habilitantce

Dr inż. arch. Agata Gawlak uzyskała tytuł pani magister inżynier architekt w 2003 roku. Stopień naukowy doktorki nauk technicznych w dyscyplinie architektura i urbanistyka, obroniła na Wydziale Architektury Politechniki Poznańskiej – WA PP w 2015 roku, dysertacją pt. „Architektura izby przyjęć – szpital, pacjent, personel”. Promotor: dr hab. inż. arch. Marian Fikus, prof. PP oraz promotorka pomocnicza: dr hab. inż. arch. Ewa Pruszewicz-Sipińska, prof. PP. W tym samym roku uzyskała dyplom ukończenia studiów III stopnia, Wydział Budownictwa i Inżynierii Środowiska, PP. W 2021 roku ukończyła dwa kursy na uczelniach zagranicznych: Harvard University, Harvard Business School. Kurs: Innovating in healthcare oraz Delft University of Technology, Faculty of Industrial Design Engineering. Kurs: Design in Healthcare – bezpośrednio związane z tematyką prowadzonych badań.

Od 2004 roku Habilitantka jest związana z WA PP, gdzie obecnie pełni funkcję prodziekanki ds. kształcenia i nauki, przewodniczącej Wydziałowego zespołu ds. jakości kształcenia i kierowniczką Pracowni Projektowania Uniwersalnego. Pracuje też od 2020 na Uniwersytecie Artystycznym w Poznaniu (umowa-zlecenie) i od 2022 na Politechnice

¹ Jedynym utrudnieniem w postępowaniu się wersją papierową jest brak rozdzielania/zaznaczenia poszczególnych załączników, co przy braku numeracji stron w spisie zawartości wymagało wielokrotnego kartkowania (w efekcie rozpad składu).

Lwowskiej (umowa o pracę na stanowisku visiting profesor). Ponadto współpracuje z Uniwersytetem Medycznym w Poznaniu i Politechniką Lubelską.

Habilitantka ma spore ponad ośmioletnie doświadczenie zawodowe, jest czynną zawodowo architektką. Od 2009 roku prowadzi własną pracownię projektową ArchiGA. Od 2011 roku posiada uprawnienia budowlane do projektowania w specjalności architektonicznej i jest członkinią Wielkopolskiej Okręgowej Izby Architektów RP (WOIA). Ponadto od 2017 roku jest członkinią Stowarzyszenia Architektów Polskich (SARP). Jest autorką i współautorką ponad 100 zrealizowanych projektów architektonicznych, głównie obiektów mieszkaniowych – jednorodzinnych i wnętrz, także za granicą oraz obiektów ochrony zdrowia.

Moja analiza wybranych realizacji załączonych do wniosku skłania do ich jakościowej i ilościowej oceny pozytywnej – Habilitantka wykonała około 14 projektów rocznie! Podobnie jak w monografii nieco brakuje kompletnej i analogicznej ich prezentacji. Nie udało mi się znaleźć strony internetowej biura, co tłumaczyć można wzmiankowaną intensywną pracą badawczą Habilitantki przez ostatnie 4 lata. Niemniej informacje świadczą o znaczącej karierze zawodowej Habilitantki.

3. Ocena osiągnięć Habilitantki

osiągnięcia naukowe

Swoje osiągnięcia naukowo-badawcze Habilitantka podzieliła na 4 główne obszary badań².

Pierwszym jest projektowanie architektury obiektów służby zdrowia tj. szpitali oraz zespołów związanych z leczeniem ambulatoryjnym. Do istotnych osiągnięć Habilitantka zalicza badania własne dotyczące jakości przestrzeni izby przyjęć w szpitalach pediatrycznych, z uwzględnieniem specyfiki potrzeb jej użytkowników. Wyniki swoich badań opublikowała w 2019 roku w monografii „Architektura szpitala: izba przyjęć w szpitalu pediatrycznym” oraz w 5 innych publikacjach. W związku z uzyskanymi wynikami, władze szpitala im. B. Kryśiewicza w Poznaniu, podjęły decyzję o przebudowie izby przyjęć, która została zrealizowana i potwierdza wartość aplikacyjną przeprowadzonych badań.

Drugim jest projektowanie architektoniczne dla starzejących się społeczeństw, realizowane m.in. w granie, którego Habilitantka jest kierowniczką nt. Projektowanie uniwersalne w strategii podnoszenia efektywności kształcenia na Politechnice Poznańskiej (na Wydziale Architektury, Wydziale Inżynierii Środowiska i Energetyki oraz Wydziale Inżynierii Lądowej i Transportu). W ramach tego projektu Habilitantka uzyskała finansowanie m.in. na wyposażenie Laboratorium Projektowania Uniwersalnego w symulatory starości typu GERT

² Z recenzenckiego obowiązku wspomnę, że w wymienionych w tej części dziełach współautorskich Habilitantka nie określiła w sposób precyzyjny indywidualnego wkładu w ich powstawanie. Wobec bardzo dobrych wyników mojej oceny jakościowej i ilościowej wskazanych wyników badań uważam, że udział Habilitantki w ich powstaniu jest znaczący.

oraz wózki inwalidzkie. Do szczególnych osiągnięć w tym obszarze Habilitantka zalicza 3 publikacje.

Trzecim obszarem badawczym jest relacja pomiędzy potencjałem, jaki zawiera w sobie środowisko zamieszkania seniorów, a utrzymaniem przez nich możliwie najdłużej samodzielności poprzez zapewnienie spectrum funkcji usług ochrony zdrowia w miejscu zamieszkania. Wnioski z badań zawarto m.in. w zgłoszonym osiągnięciu habilitacyjnym i 2 innych publikacjach.

Czwartym obszarem badawczym zgłoszonym przez Habilitantkę jest ocena jakości życia w mieście ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb seniorów – realizowanym wraz z doktorantką mgr inż. arch. Agnieszką Ptak. Celem badań jest zaproponowanie wytycznych dla narzędzi oceny jakościowej, ze szczególnym uwzględnieniem struktury urbanistycznej, zaadaptowanej do kontekstu społeczno-demograficznego oraz odpowiadającej na globalne zagrożenia. Wyniki częściowe badań przedstawiono w 2 publikacjach.

(inne) osiągnięcia naukowe

Podając za Habilitantką, rezultaty swoich badań opublikowała w sumie jako ponad 40 rozdziałów w monografiach naukowych i artykułów w czasopismach naukowych. Są to publikacje zarówno jedno-, jak i wielo-autorskie w języku polskim i angielskim. Moja ocena jakościowa i ilościowa jest bardzo dobra, co potwierdzają dane naukometryczne: IF 9,289 i łączna liczba punktów MEiN 1058 pkt. Uwagę krytyczną może stanowić zaobserwowany przeze mnie brak odniesienia do polskich publikacji w omawianej tematyce w publikacjach zagranicznych. Wszak wzajemne cytowania umożliwiają nam podniesienie rangi polskich dokonań na arenie międzynarodowej.

Jako istotną aktywność naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni w szczególności zagranicznej Habilitantka wskazuje wymienioną już współpracę z Uniwersytetem Medycznym w Poznaniu trwającą od 2013 roku, a także z Politechniką Lubelską od 2019 roku. Habilitantka jest m.in. członkinią Rady Naukowej czasopisma naukowego „Teka Komisji Architektury, Urbanistyki i Studiów Krajobrazowych PAN o. Lublin” oraz jest recenzentką 10 artykułów i zestawu przewodników metodycznych przygotowanych w ramach projektu pt.: Projektowanie uniwersalne na Politechnice Lubelskiej. Od 2021 roku Habilitantka recenzuje również w międzynarodowych czasopismach MPDI i Taylor&Francis.

W 2020 roku była członkinią zespołu ekspertów ds. standardów infrastruktury technicznej przy Ministerstwie Rozwoju. Celem prac zespołu było przygotowanie merytorycznej podstawy do przepisów dotyczących standardów urbanistycznych w temacie standardów infrastruktury technicznej.

Całokształt swoich osiągnięć Habilitantka prezentowała na wielu konferencjach organizowanych przez krajowe i międzynarodowe jednostki naukowe, w sumie zdeklarowała 21 wystąpień, m.in. w Londynie, Turynie oraz Nowym Jorku.

osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne oraz popularyzujące naukę lub sztukę

Habilitantka prowadzi zajęcia na WA PP na pierwszym i na drugim stopniu studiów na kierunkach architektura oraz architektura wnętrz – w sumie 11 przedmiotów, głównie ćwiczenia, ale też wykłady. Także na Uniwersytecie Artystycznym i na Politechnice Lwowskiej. W macierzystej jednostce prowadzi dyplomy inżynierskie i magisterskie (od 2015 roku wypromowała 67 dyplomantów i wykonała 40 recenzji). Dyplomanci uzyskali 16 nagród oraz wyróżnień w tym nagrodę Ministra Inwestycji i Rozwoju, TUP, Prezydenta m. Poznania, czy FINSA. Z przyjemnością obejrzałam załączone projekty, które świadczą o bardzo wysokim poziomie dydaktyki.

Habilitantka jest promotorką pomocniczą w trzech przewodach doktorskich, których tematy są blisko związane z prowadzoną działalnością naukowo-badawczą. Brała również aktywny udział przy tworzeniu programów studiów na kierunkach architektura i architektura wnętrz oraz ich zmianach na WA PP oraz jest współautorką programu studiów podyplomowych na kierunku „Inwestycje i projektowanie w ochronie zdrowia”, uruchamianych wspólnie z Uniwersytetem Medycznym w Poznaniu.

W 2020 roku Habilitantka założyła pracownię Projektowania Uniwersalnego oraz Laboratorium Projektowania Uniwersalnego na WA PP, która realizuje szkolenia z zakresu projektowania dla osób ze specjalnymi potrzebami, w tym dla starzejących się społeczeństw oraz prowadzi badania w tym obszarze.

Od 2016 roku Habilitantka pełni funkcję prodziekana ds. kształcenia, a od 2020 roku prodziekana ds. kształcenia i nauki na WA PP, w związku z czym sprawuje szereg powiązanych funkcji organizacyjnych na Uczelni oraz Wydziale. Była odpowiedzialna m.in. za procesy realizowane w ramach podnoszenia jakości kształcenia. Do swoich istotnych osiągnięć organizacyjnych zalicza m.in. prace nad wznowieniem publikacji czasopisma naukowego Zeszyty Naukowe Politechniki Poznańskiej „Architektura, Urbanistyka, Architektura Wnętrz”.

Od 2014 roku Habilitantka współorganizuje cykliczne wystawy prac studenckich, dyplomowych inżynierskich i magisterskich zrealizowanych na WA PP – w sumie 11 wystaw. Organizowała też konkurs na koncepcję architektoniczno-urbanistyczną terenu MTP w Poznaniu, była zaangażowana w organizację dwóch konferencji naukowych oraz stworzenie nowej funkcjonalności w Systemie Informacji Naukowej PP, pozwalającej na gromadzenie dorobku twórczego tj. projektów architektonicznych i urbanistycznych pracowników WA PP.

Za osiągnięcia organizacyjne w latach 2016-2020 Habilitantka uzyskała cztery Nagrody Rektora PP.

Jako ekspertka Polskiej Komisji Akredytacyjnej brała udział w 8 wizytacjach na kierunkach architektura prowadzonych na publicznych i niepublicznych uczelniach wyższych w Polsce.

podsumowanie osiągnięć Habilitantki

Zaprezentowane powyżej osiągnięcia Habilitantki oceniam jako wybitne.

4. Opinia dotycząca monografii habilitacyjnej

Osiągnięciem naukowym wskazanym przez Habilitantkę w postępowaniu habilitacyjnym jest autorska monografia *Mieszkanie dla zdrowia. Projektowanie dla przyszłych seniorów*, wydana w 2022 roku przez Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej, Poznań. Recenzje: prof. dr hab. inż. arch. Grażyna Schneider-Skalska oraz dr hab. inż. arch. Tomasz Wagner, prof. POLSL.

Opiniowana praca liczy 278 stron, w tym 242 strony tekstu podstawowego, napisana jest w języku polskim. Zaczyna się tekstem Od Autorki, składa się z Wprowadzenia, pięciu rozdziałów tematycznych i Podsumowania. Na końcu zawarto Bibliografię, Spis ilustracji, Spis Tabel i Spis Wykresów. Autorka wskazała w sumie 332 pozycje bibliograficzne (literatura, źródła internetowe i akty prawne), wykorzystała 150 rycin, 20 tabel i 79 wykresów.

4.1. Ocena merytoryczna pracy

uwagi ogólne

Wybór tematu pracy uważam za nader ważny i aktualny o dużym potencjale realnego wpływu na projektowanie 'leczącego' środowiska zamieszkiwania dla 'seniorów dziś i jutra'. Praca wpisuje się w kontekst współczesnych badań nad poprawą jakości życia i pośrednio odnosi się do problematyki zrównoważenia. Ma ona charakter zarówno przeglądowy i badawczy, jak i aplikacyjny.

W pracy dokonano próby redefinicji środowiska przestrzeni zamieszkania seniorów w oparciu o szereg ważnych aspektów, które zebrano i opisano ukazując (aż nazbyt) szerokie tło badawcze. Dokonano analizy zachodzących zmian socjo-demograficznych, nowego pojmowania starzenia się w kontekście nowych umiejętności, kompetencji i nowych potrzeb przyszłych seniorów. Wskazano na szanse, jakie stwarzają nowe technologie medyczne oraz nowe rozwiązania z obszaru telemedycyny i telezdrowia stwarzające seniorom realną szansę na dłuższe, bezpieczne i bardziej komfortowe starzenie się.

walory pracy

W mojej ocenie praca niesie szereg istotnych walorów wartych podkreślenia.

➤ Szczególnie wartościowe dla mnie jest przekazanie obrazu społeczeństwa 'nowych seniorów', które już funkcjonuje na świecie, ale nie jest rozpowszechnione w Polsce.

➤ Bardzo ważnym zasobem pracy jest dokonanie przeglądu aktualnych koncepcji i badań światowej problematyki starzenia się społeczeństwa i równoczesnym postępie technologii, w tym technologii medycznych. Równocześnie dostrzegając potencjał wydłużającego się życia i nowych kompetencji osób w wieku 65+.

➤ Walorem pracy jest wskazanie światowych tendencji w projektowaniu środowiska zamieszkiwania, będącego alternatywą do dotychczasowych polskich uwarunkowań. I na tym tle ukazanie, że najbardziej zasadną formą pobytu dla seniorów dziś i w przyszłości są/będą ich różnorodne miejsca zamieszkania, uwzględniające mieszkanie

– pracę – opiekę – ochronę zdrowia. Zaś otaczająca przestrzeń powinna być/będzie 'szpitalem bez ścian'.

↗ Innowacyjność pracy polega m.in. na wskazanie potencjału mieszkania dla zdrowia seniorów jutra z wykorzystaniem koegzystencji trzech czynników Telemedycyny – Transportu medycznego – Technologii medycznych. Ich istotą jest stworzenie nowego narzędzia dystrybucji usług medycznych.

↗ Cennym walorem w zakresie prowadzenia badań jest m.in. ich efektywne organizowanie, prowadzenie, wnioskowanie i interpretowanie, wraz z umiejętnością ich graficznego przedstawiania.

↗ Wartością aplikacyjną pracy jest stworzenie wytycznych, które wskazują kierunek istotnych zmian w podejściu do kontekstu, zasad, oczekiwań i potrzeb związanych z projektowaniem środowiska zamieszkania dla 'przyszłych nas'.

uwagi szczegółowe

We *Wprowadzeniu* przybliżono genezę problemu, podano dość ogólnie cele³ i zakres pracy – do którego więcej komentarzy napisałam w ocenie formalnej. Określono metody badawcze oraz przedstawiono stan badań w zakresie 'zdrowe mieszkania' oraz 'szpital bez ścian'. W mojej ocenie zabrakło metodologii stanu badań, która mogła pomóc w określeniu obszarów badawczych i tym samym w bardziej zwartej konstrukcji pracy ukierunkowanej na problematykę architektoniczną.

W bardzo rozległym rozdziale drugim zaprezentowano 5 zbiorów zagadnień ujętych jako – *Zdrowie a potrzeby przestrzenne nowych seniorów*.

W pierwszym przybliżono obiekty ochrony zdrowia na przestrzeni wieków kończąc na koncepcji 'zdrowej urbanistyki' i 'zdrowego miasta'. W mojej ocenie – skoro podjęto się prezentacji uwarunkowań historycznych – zabrakło uporządkowanego przeglądu obiektów,

³ W moim odczuciu cele pracy podano nieprecyzyjnie. Na potrzeby recenzji spróbowałam je usystematyzować: Autorka wskazała następujące cele badawcze (str. 14-16): **1)** „(...) poszukiwanie rozwiązania problemu badawczego obejmującego interdyscyplinarną problematykę, związana zarówno ze starzeniem się społeczeństw, fizjologią starzenia się, jak i z projektowaniem architektonicznym przestrzeni egzystencjonalnej dla seniorów, która ma na celu przede wszystkim wspieranie ich zdrowia i podtrzymywanie niezależnej egzystencji w miejscu zamieszkania”; **2)** „(...) zwrócenie uwagi na nowe potrzeby mieszkańców miast, generowane przez zmienne cechy socjo-demograficzne starzejących się społeczeństw (...) determinują ich nowe potrzeby funkcjonalno-przestrzenne i przyczyniają się do poszukiwania nowych form zamieszkiwania”; **3)** „odpowiedzią mogą być i są nowe cechy mieszkań, które uwzględniają nowe i pełne spektrum potrzeb osób w wieku powyżej 60 lat (...) w tym tworząc nowe rozwiązania na zasadzie specyficznych hybryd funkcjonalnych (tj. mieszkanie + opieka + ochrona zdrowia). Jednocześnie uwzględniają współczesne formy korzystania z przestrzeni na zasadzie co-living i w myśl idei sharing economy”. Dodatkowy cel znaleźć można np. na str. 30: **4)** „Niniejsza monografia jest nie tylko próbą usystematyzowania dostępnej wiedzy, ale przede wszystkim rozwinięciem dotychczasowych badań o nowe wątki badawcze”.

podano przykłady wrywkowe bez oznaczenia ich w czasie, a brak odniesień do ilustracji w tekście utrudnia podążanie za wywodem Autorki.

Drugi zbiór zagadnień obejmuje *Parametry zdrowego starzenia się* i zawiera m.in. ciekawe informacje na temat poczucia zadowolenia i satysfakcji seniorów oraz oceny stanu zdrowia, która spada po pięćdziesiątce.

Trzeci zbiór zagadnień przybliży *Cechy psycho-fizyczne i socjo-społeczne przyszłych pokoleń* w kontekście przestrzeni zamieszkania. Tę zaś przedstawiono jako wspierającą dzięki dostępności i wyposażeniu technologicznemu ułatwiającemu codzienne funkcjonowanie. Kluczowym aspektem jest wskazane tu przywiązanie osób starszych do miejsc zamieszkania, które w związku z tym powinny zapewniać jak największe spektrum ich potrzeb. Zaprezentowano tendencje w Europie wydłużającej się w czasie aktywności zawodowej i społecznej osób starszych. Podjęto problemy dyskryminacji osób starszych, niewielkiej mobilności i małego udziału Polaków w uniwersytetach trzeciego wieku. Przedstawiono zdolności poznawcze seniorów w zakresie nowych technologii informatycznych i telemedycznych mówiące o ich rosnącym potencjale i spadku cyberwykluczenia (przynajmniej w USA). Ciekawym zagadnieniem jest przybliżona kwestia wizerunku starości i jej osławiania, która staje się obecna w mediach i topowych kampaniach reklamowych (choć jeszcze nie w Polsce).

Czwarty zbiór zagadnień odnosi się do *Ochrony zdrowia starzejącego się społeczeństwa*. Przedstawiono zagadnienia poradni i szpitali geriatrycznych, kosztów leczenia oraz potencjał jaki niesie leczenie poza budynkiem szpitala w domu pacjenta.

Piątą grupą prezentowanych zagadnień jest *Technologia do mieszkania*, gdzie zaprezentowano szereg ciekawych badań związanych z nowymi technologiami i telemedycyną, które są już wykorzystywane w świecie. Niejasna jest dla mnie decyzja Autorki rozdzielenia informacji na temat kompetencji cyfrowych seniorów (str. 78-81) od części o telemedycynie (str. 110-123). Przepaść między tymi dwoma kwestiami jest nadal znacząca – zwłaszcza w Polsce.

Według mnie ten rozdział jest zbyt rozległy i posiada nieco nieadekwatny tytuł. W przeciwieństwie do kolejnego nie zawarto w nim wprowadzenia, które umożliwiłoby zrozumienie intencji Autorki zebrania grup różnorodnych zagadnień w jeden rozdział liczący 95 stron. Z perspektywy zaprezentowanej problematyki zabrakło klarownego rozróżnienia/podsumowania sytuacji/stanu polskich seniorów na tle innych krajów.

Rozdział trzeci jest poświęcony badaniom ankietowym oczekiwań przestrzennych młodych ludzi wobec miejsca zamieszkania na starość. Autorka stawia tu i udowadnia tezę o wpływie wieku na percepcję procesu starzenia się. Niejasne jest to właśnie miejsce na tezę (jedyna w pracy), brak jej wyróżnienia etc. (str. 156-157).

Rozdział zawiera m.in. wyniki ankiet dotyczących diagnozy potrzeb mieszkaniowych przyszłych seniorów, tj. grupy 2 tys. studentów PP. Autorka sporo miejsca poświęca zamieszkanemu i planom mieszkaniowym respondentów po studiach, analizuje warunki ekonomiczne etc., wyniki tych badań pokazano w różnorodny sposób (wykresy różnego typu, zestawienia i tabelki). Opisane w nim kwestie są cenne, niemniej w moim odczuciu stanowią wątek poboczny badań. Najistotniejszym jest wskazanie preferencji jakie

wykazują młodzi ludzie – przyszli seniorzy. Badania wykazują, że najchętniej starzeliby się w nowym miejscu zamieszkania dostosowanym do wieku i potrzeb i że są to domy jednorodzinne lub w nowoczesnych rozwiązaniach typu np. co-housing (odnotowałam nieco rozbieżne wyniki podane na str. 136 i 150). Cenne są zestawienia preferencji obecnych seniorów i seniorów przyszłości oraz wskazanie trendów zmian w ich preferencjach na przestrzeni lat.

W rozdziale czwartym Autorka omawia *Środowisko zamieszkania jako miejsce zdrowego starzenia się*. Tutaj pojawiają się elementy postrzegania starości (niepełności, wykluczenia etc.) oraz wątki historyczne, które były poruszane we wcześniejszych rozdziałach. Za bardzo cenne uważam wskazanie typów środowisk mieszkaniowych sprzyjających zdrowemu starzeniu się (str. 163). Zabrakło wprawdzie podstaw i metody badawczej, która doprowadziła do takiej systematyki, niemniej jest to bardzo ważna część pracy.

Autorka pokazuje bardzo ciekawe przykłady poszczególnych typów, lecz (znowu) w mało uporządkowany sposób. Zasadne byłoby np. pokazywanie PZT, kontekstu lokalizacji, rzutów jednostek mieszkalnych⁴ i zdjęć. Być może takie wybiórcze ilustracje podyktowane są (nie)dostępnością materiału badawczego. Ale z drugiej strony Autorka prezentuje jeden ze swoich projektów – dom uniwersalny, wyłącznie zdjęcia elewacji bez wyjaśnienia lub rzutu (str. 178-179). W tej części pracy odczuwam spory niedosyt w odniesieniu do celu pracy, który roboczo uznałam za trzeci, tj. (...) nowe cechy mieszkań, które uwzględniają nowe i pełne spektrum potrzeb osób w wieku powyżej 60 lat (...). Podsumowanie tego rozdziału – choć bardzo wartościowe samo w sobie – nie odnosi się do jego treści.

Rozdział piąty zawiera *Wielokryterialną ocenę wybranych przykładów środowiska mieszkaniowego w Poznaniu*. Autorka prezentuje kryteria oceny środowisk zamieszkiwania zdefiniowanych poprzez siedem zasad projektowania uniwersalnego, wzbogacone o dwa autorskie kryteria związane z nowymi technologiami i zanieczyszczeniem (hałasem i polem elektromagnetycznym – pomijając jakość powietrza czy zanieczyszczenie światłem). Choć, jak wykazała, mają one najmniejsze znaczenie dla jakości życia seniorów.

Potem dokonała analizy dostępności mieszkań w najlepiej ocenionym przykładzie poprzez zestaw kryteriów prof. Elżbiety Niezabitowskiej, głównie „wbudowanych udogodnień”, które weryfikowano doświadczalnie z użyciem symulatorów. Celem badań była nie tyle ocena jakościowa wybranych przykładów, co ocena „sprawności zaprojektowanej metody badawczej”. Wg mnie zabrakło podsumowania badań wybranych mieszkań, ponownie sposób ich prezentacji wydaje się przypadkowy⁵. Niemniej bardzo doceniam dydaktyczny i edukacyjny wymiar eksperymentu.

Wreszcie rozdział szósty zawiera *Eksperymentalną ocenę przestrzeni dla zdrowego starzenia się*. Przedstawiono bardzo ciekawe, lecz moim zdaniem poboczne zagadnienia, m.in. megatrendy określające wyzwania cywilizacyjne i sposoby postrzegania przyszłości. Zdaniem Autorki miały stanowić podstawę dla kolejnego eksperymentu wykonanego ze studentami w ramach autorskich badań 'projektowania uniwersalnego'. Niestety projekty

⁴ Rysunki są mało czytelne i nie są dobrym materiałem analiz porównawczych, ani nawet przeglądowych.

⁵ Np. w jednym z przykładów nie wrysowano drzwi, co przecież ma wpływ na dostępność.

studenckie przedstawiają w moim odczuciu przeciwieństwo wcześniej nakreślonych idei architektury senioralnej oraz nawet kryteriów oceny przestrzeni i mieszkań. Są sprzeczne z szeroko znanymi prawidłowościami percepcji przestrzeni oraz tymi nakreślonymi przez Autorkę w kryteriach różnorodność – sensoryczność – personalizacja. Opisane jako „wrażeniowe wizualizacje w technice cyfrowej” sprawiają bardzo przygnębiające wrażenie. Są dla mnie zdecydowaną antytezą wizji przyszłości i czarnym scenariuszem spekulatywnego podejścia do projektowania. Jako pozytywny kontr-przykład wymienię brytyjskie (nieszpitalne) Maggie's Center, które są co prawda dedykowane zdrowieniu onkologicznemu, ale obrazują całokształt jakości przestrzeni, która leczy i będzie leczyć niezależnie od technologizacji. Na swoje pocieszenie stwierdzam, że inne projekty studenckie wykonane pod opieką Autorki są zdecydowanie bardziej optymistyczne (załącznik V.11).

Ostatni rozdział stanowi Podsumowanie. Znaleźć tu można najistotniejsze konkluzje przeprowadzonych badań i analiz. Autorka przedstawiła adaptację piramidy potrzeb Masłowa (porównanie oryginału z badaniami prof. Niezabitowskiej i własnymi). W moim odczuciu zasadne byłyby wnioski bezpośrednio odnoszące się do osiągnięcia bądź nie osiągnięcia – celów pracy, które (nieprecyzyjnie) wyartykułowano we wstępie. Istotna byłaby także autorefleksja nad przeprowadzonymi badaniami.

4.2. Ocena formalna pracy

struktura pracy i aparat naukowy

Praca napisana jest w bardzo dobrym stylu. Czytałam ją z dużą przyjemnością i zainteresowaniem, pomimo, że miejscami tekst jest przeladowany informacyjnie. Ogólnie struktura pracy jest przejrzysta i klarowna, choć została skonstruowana w nietypowy sposób poprzez jeden dominujący rozdział II składający się z pięciu części liczący 95 stron oraz pozostałe pięć krótkich rozdziałów (po około 30 stron). Przedstawiony schemat pracy nie wyjaśnia do końca sposobu rozumowania Autorki co do takiej konstrukcji wywodu. Mam odczucie jakby kolejne części pracy zataczały podobne kręgi myślowe dając wrażenie powtórzeń.

Po tytule książki – spodziewałabym się większego odniesienia do zagadnień architektonicznych. W moim mniemaniu zabrakło ściśle określonego obszaru badawczego, co powoduje rozliczne meandry nie związane bezpośrednio z tematyką pracy⁶. Z jednej strony odczuwam podziw dla ogromu wiedzy jaką zebrała Autorka, ale z drugiej strony najważniejsze architektoniczne kwestie uległy dużemu rozmyciu. Jak wspomniałam wcześniej Autorka w mojej ocenie nie odpowiedziała w pełni na cel jaki roboczo nazwałam

⁶ Autorka przywołuje badania i statystyki praktycznie z całego świata, przykłady architektury współczesnej głównie z Europy, przegląd historyczny ze świata – a jakie jest ich odniesienie do warunków Polskich. Podobnie z zaprezentowanymi wynikami ankiet, których treść nie znajduje potem wyrazistego odniesienia w wytycznych projektowych, np. kwestie kredytowania mieszkań, a wyobrażenia o domach 150 m² na starość, o kosztach ich utrzymania nie wspomnę. Podobnie materiał nt. ochrony danych osobowych i zarządzania informacją...

drugim tj.: (...) nowe cechy mieszkań, które uwzględniają nowe i pełne spektrum potrzeb osób w wieku powyżej 60 lat (...) – str. 16. Jakże są te cechy?

W natłoku informacyjnym zabrakło narzędzi wspomagających narrację – brak w tekście przywołania rycin, tabel i wykresów, które pojawiają się sporadycznie. Podpisy pod rycinami⁷, zwłaszcza pokazującymi architekturę (rozdział II i IV) są nierówne, nie mają spójnej zasady (brak dat realizacji, miejsca, autorów). W mojej ocenie wiele tabel i wykresów mogłoby znaleźć się w aneksie.

Ten brak uporządkowania i analogii w na wielu poziomach jest wg mnie podstawowym mankamentem formy monografii. Jakby Autorce zabrakło umiejętności syntezy zebranej wiedzy i akcentowania zagadnień najistotniejszych lub/i zabrakło czasu na ostateczne uporządkowanie redakcyjne⁸.

Uważam, że warto byłoby załączyć wyjaśnienie podstawowych pojęć, które są wieloznaczne lub jeszcze mało rozpowszechnione⁹. Pomogłoby to w lepszej komunikatywności tekstu i może jego lepszej systematyce.

opracowanie graficzne pracy

Sposób graficznego opracowania monografii jest bardzo dobry. Wielką przyjemność sprawiły mi fotografie pokazujące osoby w sile wieku w bardzo dobrej formie i o atrakcyjnym wyglądzie. Tekst jest bogato ilustrowany poprzez 150 rycin, 20 tabel i 79 wykresów. Zapewne podnoszą one wartość naukową pracy, choć jak już wspomniałam niektóre podpisy są niepełne i wiele tabel i wykresów (o ile są potrzebne w pracy) powinno znaleźć się w aneksie.

4.3. Podsumowanie oceny osiągnięcia naukowego

Niezależnie od wskazanych wątpliwości o charakterze polemicznym, które w żaden sposób nie umniejszają merytorycznej wartości monografii, oceniam ją bardzo pozytywnie.

5. Ocena końcowa

aktywność naukowa Moim zdaniem dr inż. arch. Agata Gawlak wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, w tym zagranicznej. Przedstawione doświadczenia naukowe uzyskane w wielu jednostkach są tematycznie powiązane z prowadzonymi przez nią badaniami, jednocześnie w istotny sposób wpływają

⁷ Zdaję sobie sprawę, że podjęta decyzja o wprowadzeniu bardzo trafnych zdjęć 'seniorów jutra' wraz z ich podpisami mogła utrudnić ich przywołanie w tekście, wg mnie należało stworzyć dla nich osobną kategorię np. fotografie. Podniosłoby to naukowość pozostałych rycin.

⁸ Nie wszystkie rozdziały mają wstępy i podsumowania. Niektóre pozycje bibliograficzne znajdują się jedynie w bibliografii, ewentualnie jedynie w przypisach – bez klarownego odniesienia w tekście. Cytaty występują raz po polsku raz w oryginale. Zob. podpis ryc. 3.

⁹ Np. 'kryterium dostępności' przestrzeni (k1) str. 197-198 zdefiniowane przez poprzez siedem zasad projektowania uniwersalnego, zaś 'kryterium dostępności' mieszkań str. 216-222 zdefiniowane przez zestaw kryteriów prof. Elżbiety Niezabitowskiej. Lub transport medyczny to np. drony. Telemedycyna to telecare i telehealth.

na jej rozwój naukowy. Jest ona spójna z prowadzoną działalnością dydaktyczną oraz jednocześnie z realizowaną przez Habilitantkę praktyką projektową.

osiągnięcia naukowe Zgłoszona monografia naukowa (wydana przez wydawnictwo ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a.) – jest podsumowaniem dotychczasowej, wieloletniej, konsekwentnej drogi naukowej dr inż. arch. Agaty Gawlak. Omawia oryginalny i złożony interdyscyplinarny problem badawczy dotyczący środowiska zamieszkania seniorów, związany z następującymi obecnie zmianami socjo-demograficznymi oraz fizjologią starzenia się w kontekście nowych umiejętności, kompetencji, ale i nowych potrzeb przestrzennych przyszłych seniorów.

Osiągnięcia naukowe dr inż. arch. Agaty Gawlak są związane z projektowaniem architektury dla zdrowia i oscylują wokół tej tematyki. Przedstawione główne kierunki badawcze (wraz z publikacjami, pozyskanymi grantami, wdrożeniami oraz prezentacjami na konferencjach krajowych i zagranicznych) – stanowią znaczny wkład w rozwój dyscypliny architektura i urbanistyka.

wniosek końcowy Uważam że przedstawione do oceny osiągnięcia naukowe – autorska monografia *Mieszkanie dla zdrowia. Projektowanie dla przyszłych seniorów*, dr inż. arch. Agaty Gawlak, a także jej dotychczasowy dorobek spełniają kryteria określone w ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.) oraz wnioskuję o dopuszczenie do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie: nauki inżynieryjno-techniczne, w dyscyplinie: architektura i urbanistyka.

Ze względu na wybitny, w mojej ocenie, całokształt dorobku Habilitantki typuję go do wniosku o przyznanie Nagrody Prezesa Rady Ministrów za wysoko ocenione osiągnięcia będące podstawą nadania stopnia doktora habilitowanego.

Anna M. Baci

Wrocław, 2.sierpnia 2022